

בית פרומין

בית פרומין הוא אחד המבנים ההיסטוריים החשובים במדינת ישראל, משום ששימש כמשכנה הראשון של הכנסת בירושלים. הוא נמצא ברחוב המלך ג'ורג', במרכז העיר ירושלים.

בית פרומין שימש כמשכן הכנסת החל משנת 1950 ועד שנת 1966. המבנה נבחר הודות למיקומו במרכז העיר וקרבתו לבנייני המוסדות הלאומיים (ההסתדרות הציונית, קרן קימת לישראל ועוד). באולם זה התקבלו רבים מן החוקים החשובים של מדינת ישראל, בהם חוק שעות עבודה ומנוחה, חוק שוויון זכויות האישה, חוק הביטוח הלאומי ועוד.

הקרקע שעליה נבנה בית פרומין הייתה שייכת למדינת ישראל. בשנת 2002 מכרה המדינה את הבניין תמורת שמונה מיליון שקלים. הבעלים החדשים הגישו לוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה בקשה להרוס את בית פרומין ולבנות במקומו מבנה בן 16 קומות שישמש למגורים, למלונאות ולמסחר. בעקבות זאת פתחה מועצה לשימור אתרי מורשת בישראל במאבק נגד כוונת ההריסה, אליו התגייסו חברי כנסת מימין ומשמאל. ב-6 ביולי 2010 אישרה הכנסת את חוק מוזאון הכנסת הקובע כי יש לשמר את הבניין בשל חשיבותו הלאומית וההיסטורית, ולהקים בו מוזאון לתולדות הכנסת ופועלה. על פי החוק הופקע הבניין מבעליו והוחזר לרשות המדינה. הבעלים קיבלו תמורתו 65 מיליון שקלים.

בראשית ספטמבר 2014 פונה הבניין לצורך הקמת מוזאון הכנסת.

אלכס ליבק

דוד אלדן, לשכת העיתונות הממשלתית

בוסתן בלב העיר

בוסתן כיאט נמצא בשולי שכונת נווה דוד, בקצהו התחתון של ואדי שיח בחיפה. יחידת נוף ייחודית זו הוקמה בתחילת המאה ה-20 על ידי עזיז כיאט, בן לאחת המשפחות הערביות המכובדות והאמידות בחיפה, כמקום נופש משפחתי. אדריכלות הבוסתן שואבת את השראתה מתרבות הגנים הערבית-מוסלמית ומאופיינת במפלי מים, מזרקות, בריכות ותעלות המקשרות בין חלקי הגן. בשנות ה-70 עבר הבוסתן לבעלות עיריית חיפה ומצבו התדרדר. בניסיון לבלום את התדרדרותו הוקמה "הקואליציה למען בוסתן כיאט", בה שותפים מועצה לשימור אתרי מורשת בישראל וגופים סביבתיים-חברתיים נוספים.

ביולי 2008 פנתה הקואליציה לראש עיריית חיפה, יונה יהב, והציגה את חזונה ופועלה לבלימת התדרדרות האתר והפחת רוח חדשה בו. כיום נכלל בוסתן כיאט ברשימת אתרי השימור של עיריית חיפה, הפועלת לשיקומו.

(מעובד מתוך: בוסתן בלב העיר, רון פז, אתר גלובס, 14.9.2008)

סימונה אור מונטיאנו

רותי ליברטי-שלו

היי שרונה

בשנת 1871 ייסדו הטמפלרים, חברי ארגון נוצרי-פרוטסטנטי מגרמניה, את המושבה החקלאית שרונה מצפון ליפו. בתי כורכר הוקמו לצד מוסדות קהילתיים שהיו נפוצים באותה תקופה כגון בית בד, מזקקה, בית קפה וגן ילדים.

במשך השנים עבר המתחם שינויי ייעוד רבים – מושבה טמפלרית, מחנה צבאי בריטי, מחנה של ה"הגנה", מרכז השלטון הישראלי, בסיס המטכ"ל ולב מרכז העסקים של תל אביב בימינו.

בקיץ 2014, לאחר שנים לא מעטות של עבודת שימור, נפתח המתחם למבקרים. 33 מבנים טמפלריים שוחזרו ושומרו, מתוכם 27 מבנים משמשים כבתי מסחר, בהם מתנהלת פעילות עסקית פרטית והשאר מיועדים לשימוש ציבורי, לדוגמה מרכז המבקרים שרונה- הקריה, מוזאון משקפיים וקמפוס הטכניון בתל אביב.

ההחלטה על שימור המבנים הטמפלריים בשרונה הצריכה למידה מעמיקה של הנושא שבמסגרתו נעשו ניסיונות להשיג מצאצאי המשפחות הטמפלריות, החיים כיום בגרמניה ובאוסטרליה, תמונות שישפכו אור על החיים במושבה. בשנת 2000 החלו עבודות שימור באחד הבתים שבמתחם. על בסיס ניסיון זה תוכנן השימור של שאר המבנים, שכלל הוראות מדויקות עד רמת הטיח, בניית החלונות ושחזור ציורי הקיר.

אחת הטענות המושמעות כלפי המתחם החדש בשרונה נוגעת ליחס בין שטחי המסחר הרבים ובין מבני הציבור המעטים. שרונה, לטענת המבקרים, היא מתחם ציבורי ולא ראוי להפוך פינת חמד ציבורית כזו למעין קניון, שבו המסחר הפרטי משתלט על המרחב השייך לציבור.

"אחד השיקולים הוא שיקול כלכלי באמת. כדי למנף את הפרויקט לא יכלה העירייה לבדה לעמוד במימון כזה" אמר מנהל מחלקת השימור של עיריית תל אביב-יפו.

(מעובד מתוך: בן-דוד, שרון (2014). היי שרונה. מגזין נישא)

אוסף משפחת אלבט בלייך, אוסטרליה

איציק שוויקי

אתר טרמינל הנוסעים, "בית המכס" נמל יפו

המבנה הניצב על שפת המים בנמל יפו ומוכר כ"בית המכס", הוא בניין טרמינל הנוסעים ההיסטורי של הנמל. עם כיבוש הארץ בידי הבריטים שימש נמל יפו כנמל האספקה הראשי של שלטונות המנדט, דבר שהוביל להגברת הפעילות בנמל – יבוא חומרי בניין, סחורות נכנסות ויוצאות ויצוא של תפוזים. בראשית שנות ה-20 גברה העלייה לארץ ישראל והנמל שימש כשער הכניסה הראשי לארץ ישראל וראשית הדרך לירושלים.

הנמל הישן לא יכול היה להכיל את הפעילות הרבה, ועל כן דרשו עיריית יפו ותל אביב מהשלטון הבריטי לדאוג להרחבתו.

הבניין נבנה בסגנון הבינלאומי ונחנך במאי 1931. המבנה החדש הכיל מבנה מנהלה וטרמינל נוסעים. הוא הוקם על גבי מבנה ישן יותר, במקום ששימש במשך אלפי שנים נקודת הנחיתה שדרכה נכנסו לארץ מאות עולים. כאן דרך גם בנימין זאב הרצל בבואו לארץ ישראל בשנת 1898. הטרמינל שכן בפתח הנמל, במקום שבו עגנו הסירות ובו התקיים תהליך של בידוק פספורטים (דרכונים), בדיקה רפואית וחיטוי חפצים. המבנה שימש לצרכים שונים של נמל יפו עד לסגירת הנמל בשנת 1965. בהמשך הועבר המבנה לשימושם של צופי הים.

הודות לחשיבותו ההיסטורית וערכו האדריכלי, הוכרז הטרמינל כמבנה לשימור כחלק מתכנית שימור הנמל כולו. למרות עובדות אלה פועלים בעיריית תל אביב-יפו להריסת המבנה בטענה שהוא מסתיר את העיר תל אביב ושהריסתו תאפשר להרחיב את הטיילת לרווחת הציבור.

מועצה לשימור אתרי מורשת בישראל הציעה תכנית חלופית לשימור המבנה ושילובו כחלק מהטיילת של הנמל. לצד פעילות מול רשויות התכנון והחוק נערכות פעולות הסברה נרחבות הכוללות סיורים ופרסומים.

אוסף אוניברסיטת הרווארד

הדמיה: אדרי עדי קרמר

כרטיס עמדה

בקטע שקראתם מתואר מאבק לשימור מבנה / מתחם היסטורי.

- מהי הדילמה העולה מן הדברים?
- מהי עמדתכם בנושא?
- נסחו סיסמה / סטיקר למסע הסברה התומך בעמדתכם.

ארכיון מועצה לשימור אתרי מורשת בישראל